

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 27.09.2016 i Oslo tingrett

Saksnr.: 15-202315TVI-OTIR/05

Dommer: Tingrettsdommer Jon Østensvig

WorldVentures Marketing, LLC

Advokat Halvor Manshaus

mot

Staten ved Kulturdepartementet

Advokat Arne Johan Dahl

DOM

Saken gjelder gyldigheten av Lotterinemndas vedtak den 24. november 2014, der en klage over Lotteri- og stiftelsestilsynets vedtak om pålegg om opphør av deler av saksøkerens virksomhet i Norge, ikke ble tatt til følge. Saken reiser særlig spørsmål om saksøkerens virksomhet var i strid med forbudet i lotteriloven § 16 andre ledd om pyramidelignende omsetningsvirksomhet.

1 Sakens bakgrunn

Saksøkeren - WorldVentures Marketing, LLC (WorldVentures) - er et amerikansk selskap i WorldVentures-konsernet som har sete utenfor Dallas i USA. WorldVentures har nå virksomhet i om lag 30 land, mer enn 700 ansatte og flere hundre innleide konsulenter. En sentral del av virksomheten er salg av medlemskap i DreamTrips, som på selskapets nettsted er omtalt som en "*vacation club and lifestyle community*". Medlemmene i DreamTrips har adgang til å kjøpe ferieopphold av WorldVentures som er spesielt utarbeidet av selskapet, og de har også tilgang til en del andre tjenester og produkter. Medlemmene betaler USD 199,99 ved innmelding, og deretter et månedlig beløp på USD 49,98, heretter kalt medlemsavgifter. Medlemskapet er uten bindingstid eller oppsigelsestid. I Norge gjelder også alminnelige regler om angrefrist. Det er opplyst at det i hele verden var om lag 100 000 medlemmer i starten av januar 2013 og om lag 430 000 medlemmer i mai 2016.

Kjøp av medlemskap skjer ikke direkte hos WorldVentures. Selskapet har knyttet til seg et stort antall selvstendige distributører eller selgere som selger medlemskap i DreamTrips til forbrukerne ved direktesalg – altså utenfor tradisjonelle salgskanaler. Selgerne betaler USD 99,99 når de tegner seg som selgere, og deretter et månedlig beløp på USD 10,99, heretter kalt RBS-avgifter. Selgerne kan rekruttere en underliggende salgsorganisasjon i en pyramidestruktur. Selgerne får utbetalt provisjon fra WorldVentures beregnet av eget salg av medlemskap og av de underordnede selgernes salg, slik dette nærmere er regulert i en kompensasjonsplan. De mottar ikke provisjon beregnet av RBS-avgifter som underordnede selgere innbetaler. Forretningsmodellen når det gjelder salg av medlemskap, er altså nettverkssalg eller Multi-level marketing (MLM). Mange av selgerne har også selv kjøpt medlemskap i DreamTrips.

WorldVentures har drevet sin virksomhet i USA siden 2005, og startet virksomhet i Norge i 2010. På bakgrunn av henvendelser om virksomheten i Norge opprettet Lotteri- og stiftelsestilsynet (Lotteritilsynet) tilsynssak våren 2013. Lotteritilsynet ønsket å avklare om virksomheten var i strid med forbudet i lotteriloven § 16. Lotteritilsynet forberedte saken ved å innhente informasjon og dokumentasjon knyttet til virksomheten. Det var også møte med WorldVentures, og det var korrespondanse med selskapets advokater.

På bakgrunn av en tilsynsrapport datert 19. februar 2014 ga Lotteritilsynet WorldVentures forhåndsvarsel om vedtak om pålegg i medhold av lotteriloven § 14a om opphør av salg av medlemskap, salgsrepresentantskap og produkter knyttet til dette, fordi virksomheten ble antatt å være i strid med forbudet i lotteriloven § 16 andre ledd. WorldVentures fremsatte innsigelser, men Lotteritilsynet fastholdt sin vurdering og fattet den 30. april 2014, i medhold av lotteriloven § 14a, vedtak med slik konklusjon:

Alt salg av medlemskap, salgsrepresentantskap og produktet DreamTrips til deltakere i WorldVentures i Norge må opphøre, fordi dette er i strid med lotteriloven § 16 andre ledd.

WorldVentures påklaget vedtaket, og Lotteritilsynet besluttet på visse betingelser utsatt iverksettelse i påvente av avgjørelse av klagen. I vedtak den 24. november 2014 stadfestet Lotterinemnda tilsynets vedtak. Etter det opplyste har WorldVentures etter dette etterkommet pålegget.

WorldVentures fremsatte begjæring om midlertidig forføyning, men kravet ble ikke tatt til følge i Oslo byfogdembetes kjennelse den 2. januar 2015. Den 23. oktober 2015 sendte WorldVentures søksmålsvarsel og krav om omgjøring til Lotteritilsynet. Dette ble oversendt til Kulturdepartementet med kopi til Lotterinemnda, etter hva som kan ses uten at det uttrykkelig ble tatt stilling til kravet om omgjøring.

Stevning fra WorldVentures mot staten ved Kulturdepartementet inkom til tingretten den 17. desember 2015, med påstand om at Lotterinemndas vedtak skulle kjennes ugyldig, eller alternativt at det skulle oppheves helt eller delvis. I tilsvar innkommet den 18. februar 2016, påsto staten seg frifunnet.

Hovedforhandling ble holdt i Oslo tinghus over seks rettsdager fra 15. til 22. august 2016. Partene møtte med hver sin prosessfullmektig, og WorldVentures også med rettslig medhjelper. WorldVentures var for øvrig representert av lederen i juridisk avdeling i konsernet, mens to seniorrådgivere fra Lotteritilsynet møtte på vegne av staten. Femten vitner, inkludert de nevnte representantene for partene, forklarte seg, og det ble ellers dokumentert saksdokumenter og ført øvrige bevis, slik det er omtalt i rettsboken.

På spørsmål fra dommeren, bekreftet partene at WorldVentures Marketing, LLC er korrekt saksøker, jf. at vedtakene omtaler WorldVentures generelt og at saksøker i saken for Oslo byfogdembete var WorldVentures Holding, LLC.

2 WorldVentures Marketing, LLCs påstand og anførsler

WorldVentures nedla i hovedforhandlingen slik påstand:

- 1 *Prinsipalt kreves dom for at Lotterinemndas vedtak av 14. november 2014 er ugyldig og virkningsløst.*
- 2 *Subsidiært bes det om at Lotterinemndas vedtak oppheves helt eller delvis så langt vedtaket går lenger enn det er grunnlag for.*
- 3 *I alle tilfeller dømmes Staten til å betale WorldVentures Marketing, LLC sakens fulle kostnader.*

Til støtte for påstanden anførte WorldVentures i korte trekk:

Vedtaket er basert på uriktig rettsanvendelse, uriktig og ufullstendig faktum og på uriktige vurderingstemaer.

Retten skal prøve alle sider av vedtaket. Det er ikke grunnlag for at domstolen skal være tilbakeholden med å overprøve Lotterinemndas vurderinger. Faktum på vedtakstidspunktet er avgjørende, men slik at det kan gjøres gjeldende etterfølgende bevisfakta som belyser situasjonen på vedtakstidspunktet.

WorldVentures driver salgsvirksomhet av medlemskapsproduktet som nettverkssalg/MLM, og er for øvrig som enhver annen virksomhet. Provisjonen til selgerne kommer fra salg av produktet, som igjen er resultatet av betydelige investeringer og arbeidsinnsats. Dette er reell og bærekraftig økonomisk aktivitet, og ingen kamouflert pyramidevirksomhet som er omfattet av loven. Formålet med og resultatet av virksomheten er fortjeneste på salg av etterspurte reelle tjenester og ikke å oppnå fortjeneste ved at nye deltakere skyter inn penger i bunnen av et pyramidesystem.

Lotteriloven § 16 andre ledd er basert på direktivet om urimelig handelspraksis og "svartelisten". Det er ikke adgang til å anvende ytterligere vilkår som "markedsnytte" eller krav til faktisk utnyttelse. Tjenester og rettigheter er produkt i direktivets forstand. Forbudsbestemmelsen må forstås restriktivt, og tvil skal komme selskapet til gode. Bare de aller groveste tilfellene skal rammes av forbudet, og WorldVentures' virksomhet ligger langt utenfor dette. Hensynet til forbrukervern ivaretas av andre og mindre inngripende bestemmelser i forbrukervernlovgivningen. Det er illustrerende at Norge er eneste land der WorldVentures' virksomhet er blitt forbudt. Vedtaket er basert på misforståelser og fordommer knyttet til MLM-virksomhet.

En grunnleggende feil i vedtaket er at medlemmer og selgere - og medlemsavgiftene og RBS-avgiftene – er vurdert samlet. Dette innebærer en total mangel på analyse - og grunnleggende feilvurdering og misforståelse – av forretningsmodellen og

inntektsstrømmene. Dette har ført til en rekke feilvurderinger opp mot lovens vilkår. En nærmere analyse viser at distributører og medlemmer har helt ulike roller og rettigheter og plikter, selv om mange har begge roller. Skillet mellom de ulike gruppene og inntektsstrømmene er helt grunnleggende og er her faktisk og rettslig gjennomført og fullt transparent. At mange personer har begge roller, er uten betydning for vurderingen, og for øvrig helt naturlig i en forretningsmodell med direktesalg. I utenlandske markeder som har fått utvikle seg, blir det for øvrig forholdsvis mange som bare er medlemmer. En eventuelt samlet vurdering av dette måtte i tilfelle ha vært basert på en konkret vurdering som ikke foreligger her, jf. Rt-2009-661.

En annen feil er at det ikke er vurdert og lagt til grunn at virksomheten er bærekraftig, og at det ikke foreligger en pyramidekarakter som fører til at dette er forutbestemt til å kollapse når det ikke kommer til nye personer som gjør innskudd. Regnskapene viser at det til enhver tid er tilstrekkelig inntektsstrøm til å dekke provisjon til distributørene uten rekruttering av medlemmer. Når et medlem trer ut, utgår provisjonen, og det er også avtalt en cap på provisjonen. Manglende bærekraft er et grunnleggende vilkår for at virksomheten i det hele tatt er av en slik art at den kan rammes av lovens forbud, jf. EU-domstolens avgjørelse *4finance* og Rt-2009-661.

Lotterinemndas vurdering om at det foreligger et pyramidelignende system er uriktig. Den har uriktig vurdert medlemmer og distributører og medlemsavgift og RBS-avgift samlet, og ikke gjort en konkret vurdering. I motsetning til i Rt-2009-661 er det ikke grunnlag for en slik samlet vurdering her. En riktig og separat vurdering viser at medlemmene ikke inngår i selskapets selgersystem som er et MLM-system og derfor isolert sett har en pyramidestruktur.

Det betales ikke vederlag for deltakerstatus, verken fra selgerne eller medlemmene eller fra disse samlet. Medlemsbetalingen og RBS-avgift er i vedtaket uriktig blandet sammen, og dette er heller ikke drøftet nærmere. Det er oversett at RBS-avgift i sin helhet betales til WorldVentures og forblir der, og altså ikke er betaling for deltakerstatus, og uansett ikke er en overpris. Når det gjelder medlemsbetaling, kan det heller ikke konstateres en overpris som kan anses som betaling for deltakerstatus.

Det er ingen mulighet til inntekt for selgerne fra andres betaling for deltakerstatus. Det foreligger ingen betaling for deltakerstatus, jf. ovenfor. RBS-avgiften tilfaller uansett WorldVentures, og selgerne får ikke provisjon for rekruttering av ny selgere. Et medlem blir aldri deltaker i omsetningssystemet, slik at innbetaling fra medlemmene er irrelevant her og uansett ikke er å anse som innskudd.

Inntektene i virksomheten skyldes uansett ikke "særlig" verving. Når det gjelder medlemsavgiftene, er forbrukerne villige til å betale for et slikt medlemskap, og det må da legges til grunn at betalingen tilsvarende markedsverdien av dette. Direktivet og loven

understreker at salg eller forbruk av vare, tjeneste eller annen ytelse er relevant. Lotterinemndas utgangspunkt er forfeilet når det sies at verdien bare ligger i om et medlem eventuelt får innbetalingen tilbake i form av rabatter på reiser som kjøpes. Lotterinemnda sier uriktig at rewardpoeng, prisgarantiene og concierge-tjenesten ikke har verdi, og verdien av OTA er ikke vurdert. Lotterinemnda sier uriktig at WorldVentures ikke har dokumentert inntektsgrunnlaget. Lotterinemnda slutter seg uten selvstendig vurdering til Lotteritilsynets synspunkt om at produktsalg bare utgjør 5 % av omsetningen. Det er en feilaktig og altfor snever tilnærming når det er lagt avgjørende vekt på den faktiske bruken av medlemsfordelene.

Staten kan ikke redegjøre for beregningen om "*mindre enn 5 %*" inntekt fra produktsalg. Ut fra de tall staten selv legger til grunn er omsetningen av reiser 5,6 %. Det gir for øvrig ingen mening å bruke totalinntekten – både medlemsbetaling og RBS-avgiftene – i denne sammenhengen. Det er også sett bort fra at Reward-poeng kan brukes på 90 % av reisene.

Retten må ta stilling til markedsverdien av medlemskapet – noe som er en sammensatt helhetsvurdering. Man kan ikke legge avgjørende vekt på faktisk bruk eller "*markedsnytte*". Bruk av tall fra 2012 blir uriktig, fordi tallene uten tilsynssaken ville ha vært på globalt nivå på vedtakstidspunktet. Tidspunktet for vurdering av verdien av medlemskapet er kjøpstidspunktet, og hvilken verdi produktet da har for kjøperen, jf. vitnet Finpå. Concierge-tjenesten kan ikke prises til innkjøpsverdien for WorldVentures og må antas å ha en betydelig verdi for det enkelte medlem –uavhengig av faktisk bruk. OTA brukes og representerer en reell verdi. Det kan der bestilles rimelige reiser, det gis en prisgaranti, og det gis mulighet til enkel planlegging på ett nettsted. Lotterinemnda har også oversett den reelle verdien i medlemskapet som gir mulighet til kurerte reiseopplevelser med høy kvalitet, sosialt fellesskap, profesjonell tilrettelegging og en rekke andre elementer. Det gis også en Dream Price Promise med prisgaranti. Familiemedlemmer er inkludert i medlemskapet og kan utøve rettighetene, og at det er angrefrist og ingen bindingsperiode. Det må antas at medlemskap betalt av arbeidsgiver ville ha blitt beskattet som en skattepliktig fordel.

Et aktivt medlem får raskt tilbake fordeler som overstiger innbetalingen. At et passivt medlem ikke benytter disse fordelene innebærer ikke at verdien av medlemskapet er lavere. Medlemmene får det de forespeiles i markedsføringen. At det er mye utskifting av medlemmer er vanlig i alle abonnementsforhold, og er ikke uttrykk for en lav verdi.

Helhetsvurderingen må skje på bakgrunn av at virksomheten er grenseoverskridende, og det kan ikke bare ses på situasjonen i Norge.

Konklusjonen er at vedtaket er ugyldig på grunn av uriktig faktum og rettsanvendelse.

Det foreligger saksbehandlingsfeil som kan ha innvirket på vedtaket, jf. forvaltningsloven § 41.

Saken er ikke utredet tilstrekkelig, jf. forvaltningsloven § 17. Plikten i lotteriloven § 16 tredje ledd fritar ikke myndighetene fra ansvaret for opplysning av saken. WorldVentures har svart på alle henvendelser, oversendt betydelige mengder dokumentasjon og aktivt søkt å opplyse saken og alle sider av virksomheten. Lotteritilsynet hadde uriktig bare fokus på situasjonen i Norge og elementet rabatt på faktisk kjøpe av reiseopphold. Plikten i lotteriloven § 16 tredje ledd er for øvrig begrenset til å legge fram informasjon som viser at mottatte inntekter ikke rammes av bestemmelsen, og det har WorldVentures gjort. WorldVentures fikk ikke tilstrekkelig veiledning om hvordan de skulle oppfylle dokumentasjonsplikten, jf. forvaltningsloven § 11. Lotterinemnda har ikke gjort egne vurderinger og har nå erkjent at flere relevante forhold ikke er blitt forstått eller vurdert.

Vedtaket er ikke tilstrekkelig begrunnet, jf. forvaltningsloven § 25. Det gjelder et skjerpet til begrunnelse for rettsanvendelsen i saker som berører EØS-regler, og også fordi dette vedtaket er særlig inngripende.

For Lotterinemnda gjelder de samme krav til saksbehandling som er nevnt, og den skal vurdere saken selvstendig innen de rammet som gis i forvaltningsloven § 34.

Uansett er vedtaket om forbud i medhold av lotteriloven § 14 a svært inngripende og uforholdsmessig. Mindre inngripende tiltak kunne ha vært valgt. Vedtaket er derfor ugyldig etter ulovfestede regler om myndighetsmisbruk. Dette innebærer også at vedtaket må begrenses til det som er nødvendig, jf. den subsidiære påstanden.

Det er også en saksbehandlingsfeil at vedtaket ikke ble vurdert omgjort selv om det ble fremsatt begjæring om dette.

3 Statens påstand og anførsler

Staten ved Kulturdepartementet nedla i hovedforhandlingen slik påstand:

- 1 Staten v/Kulturdepartementet frifinnes.*
- 2 Staten v/Kulturdepartementet tilkjennes sakens kostnader.*

Staten anførte i korte trekk:

Det er ikke dokumentert å foreligge feil ved vedtaket som innebærer at det er ugyldig.

Domstolene kan prøve alle sider av vedtaket, med hensyn til om vilkårene i lotteriloven § 16 andre ledd var oppfylt. Domstolene bør likevel utvise varsomhet ved overprøvingen av de faglige vurderingene. Når det gjelder valg av reaksjon etter lotteriloven § 14 a, kan det bare prøves om det foreligger myndighetsmisbruk. Domstolenes prøving er basert på de rettsstiftende fakta som forelå på vedtakstidspunktet.

Saksøkeren har bevisbyrden for at vedtaket er ugyldig. WorldVentures har også hatt mulighet til å klarlegge faktum, og har også plikt til dokumentere, jf. § 16 tredje ledd understreker dette ytterligere.

Lotteriloven § 16 andre ledd er en totalharmonisering av forbudet mot pyramidelignende omsetningssystem i jf. Annex I punkt 14 jf. Direktiv 2005/29/EF om urimelig handelspraksis. Lovens forbud innebærer en skjerping fordi også pyramidelignende omsetningssystem med innslag av reell økonomisk virksomhet er omfattet.

Virksomheten i Norge er tema for vurderingen, jf. lotteriloven § 2 og § 4.

Ordlyden i Annex I og i loven er utformet ganske generelt for å unngå omgåelser. Det avgjørende er en helhetsvurdering av virksomhetens reelle innhold, og det er uten betydning hvilke betegnelser som er brukt. Subjektive forhold og motivasjon er uten betydning

I denne saken er det ikke grunnlag for å skille mellom medlemmer og selgere eller inntektsstrømmene knyttet til disse. Nesten alle i Norge hadde begge roller, og dette understrekes av markedsføringen, insentivordningene, og gjennomføring av noen av reiseoppholdene i Norge. At det ikke er rettslig plikt til å ha begge roller, er uten betydning; det var slik dette faktisk fungerte i Norge. All betaling gikk til samme selskap, og selgerens aktivitet er ikke skilt adskilt som egen virksomhet. Hele omsetningssystemet må vurderes samlet, ellers ville det vært svært enkelt å omgå forbudet.

Omsetningssystemet vurdert som en helhet har pyramidelignende struktur.

Deltakerne betaler direkte vederlag for deltakerstatus. Uansett er betalingen i all hovedsak indirekte betaling for deltakerstatus fordi det deltakerne får igjen som motytelse i de ulike rollene, er sterkt overpriset, jf. vilkåret om tilknytning mellom inntekt og verving.

Deltakerne betaler for en mulighet til å få inntekt som stammer fra andres deltakerbetaling. I egenskap av selger får deltakeren provisjon direkte fra egen verving av nye medlemmer, men også mer indirekte økonomisk vinning ved å rekruttere medlemmene også til å være selgere som igjen skaper provisjon til deltakeren.

Mer enn halvparten av utbetalingen for verving i Norge ble finansiert med inntekter fra verving av nye deltakere og ikke med inntekter fra salg eller forbruk av varer eller tjenester.

Brutto omsetning av reiseopphold i Norge i 2012 og 2013 utgjorde en svært liten del av den samlede omsetningen, som stort sett besto av innbetaling av medlemsavgifter og RBS-avgifter – som er å anse som inntekter fra verving. Når det gjelder anførselen om bærekraft, må det skilles mellom inntekter fra "*real*" eller "*effective economic activity*" og inntekt fra "*economic contributions of its participants*".

Det avgjørende med tanke på om deltakerne betalte en overpris som må anses som betaling for deltakerstatus, er hvilke verdier deltakerne gjennomsnittlig faktisk mottok fra systemet som motytelse for sine innbetalinger.

Medlemskapet ga bare begrenset direkte adgang til tjenester, men mulighet til å kjøpe reiseopphold til priser som det opplyses var rabattert. I Norge var det en svært liten andel av medlemmene som faktisk bestilte reiseopphold, og i tillegg var det betydelig utskifting av medlemmer. Lotterinemnda har, basert på WorldVentures' tall, anslått at salg av reiseopphold var om lag 5 % av virksomhetens inntekt i Norge. Den reelle verdien som gjennomsnittsmedlemmet fikk som motytelse for sin innbetaling, nemlig rabatten på kjøpte reiseopphold, var dermed mindre enn dette. Det er ikke påvist at rewardpoeng-ordningen innebar en verdi av særlig betydning. Det er ikke holdepunkter for at tilgang til Online Travel Agency innebar en verdi for medlemmene, og det samme gjelder concierge-tjenesten. Det kan ikke legges til grunn at medlemskapet for øvrig har noen "*immateriell verdi*".

Medlemskapet er samlet sett svært overpriset, fordi medlemmene i svært liten grad fikk en motytelse for sin innbetaling. Reelt sett var medlemsavgiftene nesten i sin helhet betaling for deltakerstatus i omsetningssystemet.

RBS-avgiften inngår i den samlede vurderingen. Det er ikke grunnlag for å si at deltakerne fikk en tilsvarende motytelse i form av brosjyrer, opplæring, tilgang til nettsider osv. Reelt sett var også dette beløpet betaling for deltakerstatus i omsetningssystemet.

På deltakernivå hadde innbetalingene liten annen realitet enn en mulighet for verving av nye medlemmer, og på virksomhetsnivå i Norge var det ikke nok reell økonomisk aktivitet til å generere inntekt som kunne dekke provisjonen til selgerne. Virksomheten dreide seg i overveiende grad om omfordeling av deltakeravgifter.

Vedtaket er ikke mangelfullt begrunnet, jf. forvaltningsloven § 25 og rettspraksis knyttet til lovens krav. Saken er tilstrekkelig utredet, jf. forvaltningsloven § 17. Dette må også ses i sammenheng med WorldVentures' lovpålagte opplysningsplikt i lotteriloven § 16 tredje

ledd m.v. Siden retten har full prøvingskompetanse er eventuelle saksbehandlingsfeil uansett uten betydning. Det er ingen feil, og uansett uten betydning at omgjøring ikke ble vurdert.

Det bestrides at skjønnsutøvelsen knyttet til lotteriloven § 14 a er vilkårlig eller sterkt urimelig.

4 Rettens vurdering

4.1 Sakens tema og noen rettslige utgangspunkter

Lotterinemndas vedtak innebar at WorldVentures' virksomhet i Norge i hovedsak måtte opphøre fordi det ble vurdert å være i strid med lotteriloven § 16 andre ledd. Det sentrale spørsmålet i saken er om vedtaket er ugyldig fordi det er basert på uriktig eller ufullstendig faktum eller på uriktig rettsanvendelse, jf. punkt 4.3 til 4.7 nedenfor. Det er i tillegg anført at vedtaket lider av saksbehandlingsfeil, og også at bruken av inngrepshjemmelen i lotteriloven § 14 a er kvalifisert urimelig eller vilkårlig, jf. punkt 4.8 og 4.9 nedenfor. Søksmålet er etter rettens syn temmelig bredt anlagt, både når det gjelder faktum og rettslige anførsler. Retten har i din drøfting lagt særlig vekt på de forhold som etter rettens syn er av betydning for vurderingen av lovligheten av WorldVentures' virksomhet i Norge på vedtakstidspunktet.

Retten kan i saken her prøve både rettsanvendelsen, vurderingen av faktum og subsumsjonen og om det foreligger saksbehandlingsfeil av betydning - alt innen rammen av hva som er påberopt av partene. På enkelte rettsområder der de aktuelle forvaltningsorganene besitter en særskilt kompetanse og erfaring, kan det være grunn til å utvise tilbakeholdenhet ved overprøving av de rent faglige vurderingene som er gjort. I saken her går ikke retten inn på spørsmålet om det bør utvises en slik tilbakeholdenhet, fordi dette ikke er avgjørende for resultatet. Ved prøvingen av Lotterinemndas bruk og valg av tiltak i medhold av lotteriloven § 14 a, er rettens prøving begrenset til om det foreligger sterk grad av urimelighet, vilkårlighet eller andre former for myndighetsbruk etter de ulovfestede reglene om dette.

Rettens prøving baserer seg på de faktiske forholdene som forelå på vedtakstidspunktet, jf. blant annet uttalelsen i Rt-2012-1985 avsnitt 79. Dette innebærer at retten bare kan prøve det rettsstiftende faktum som forelå for Lotterinemnda, men slik at det er adgang til å påberope seg eventuelle nye bevisfakta som måtte kaste lys over de rettsstiftende faktiske forholdene på vedtakstidspunktet.

Retten baserer avgjørelsen på det faktum som etter bevisførselen fremstår som mest sannsynlig. Det er den som hevder at vedtaket er ugyldig, som må sannsynliggjøre et

faktum som støtter dette. Dersom det foreligger uklarhet knyttet til bevisene i en situasjon der en part hadde mulighet eller oppfordring til å klarlegge og dokumentere et forhold, kan det ha betydning for bevisvurderingen.

I saken her må dette også ses i sammenheng med lotteriloven § 16 tredje ledd, som innebærer at den private parten i forvaltningssaken kan pålegges å dokumentere visse faktiske forhold, nemlig at

"..vedkommendes inntekter særlig skyldes salg eller forbruk av varer, tjenester eller andre ytelser, og ikke at andre verves til systemet."

Dersom det er pålagt en slik plikt innebærer det etter rettens syn at myndighetene ikke har en plikt til å motbevise udokumenterte anførsler fra den private parten om slike faktiske forhold. Motsatt må myndighetene kunne legge til grunn den private partens opplysninger om relevante faktiske forhold uten å kreve nærmere dokumentasjon. Forvaltningens generelle utredningsplikt veiledningsplikt må også ses i lys av det ovennevnte.

4.2 Forbudet mot pyramidelignende omsetningssystem

Forbudet mot pyramidelignende omsetningssystem fremgår av lotteriloven § 16 andre ledd sett i sammenheng med første ledd:

"Det er forbudt å opprette, drive, delta i eller utbre pyramidespill eller lignende system. Som omfattet av forbudet regnes ethvert system der det ytes vederlag for å få mulighet til å oppnå inntekter som bare følger av at andre verves til pyramidespillet mv.

Forbudet i første ledd omfatter pyramidelignende omsetningssystem der det ytes vederlag for å få mulighet til å oppnå inntekter som særlig skyldes at andre verves til systemet, og ikke salg eller forbruk av varer, tjenester eller andre ytelser."

Lotteriloven § 16 andre ledd var del av en totalharmonisering i norsk rett av Direktiv 2005/29/EF om urimelig handelspraksis og det generelle forbudet i direktivets artikkel 5. I medhold av artikkel 5 nr. 5 ble det vedtatt et Annex I med angivelse av visse former for aktivitet som *uten nærmere vurdering* skulle anses å være urimelig og forbudt. Annex I nr. 14 – som lotteriloven § 16 andre ledd er basert på – lyder i engelsk versjon:

"Establishing, operating or promoting a pyramid promotional scheme, where a consumer gives consideration for the opportunity to receive compensation that is derived primarily from the introduction of other consumers into the scheme rather than from the sale or consumption of products."

Partene er enige om at den norske bestemmelsen er i samsvar med direktivet, og for øvrig at EU-domstolens praksis på området er relevant ved forståelsen av den norske bestemmelsen. Med henvisning til Generaladvokatens uttalelse i EU-domstolens sak *4finance* har WorldVentures påpekt at formålet med Annex I har vært å "*single out the practises that were most clearly heinous*", og at forbudet derfor skal forstås restriktivt. Retten er enig i utgangspunktet, men kan ikke se at dette tolkningsmomentet knyttet til direktivet og lovteksten får avgjørende betydning for utfallet i saken her.

Selv om WorldVentures' virksomhet drives i flere land er retten enig med staten i at vurderingen av vedtaket må skje på bakgrunn av virksomheten som ble drevet i Norge og som gjelder forbrukere som er hjemmehørende her. Det følger av lotteriloven § 2 at lovens stedlige virkeområde er norsk territorium, og det samme gjelder tilsynsmyndighetenes adgang til å håndheve loven. Dette må etter rettens syn også innebære at det i denne saken er avgjørende om virksomheten i Norge var i strid med lovens forbud, og at det er uten betydning om virksomheten i andre land eller globalt i en tenkt vurdering ville ha gått klar av forbudet i lotteriloven § 16 andre ledd.

Forbudsbestemmelsene i lotteriloven § 16 og ellers i lotteriloven, kan håndheves av Lotteritilsynet ved pålegg om retting av det ulovlige forholdet eller om opphør eller stenging av den ulovlige virksomheten, jf. lotteriloven § 14 a.

Den nåværende bestemmelsen i lotteriloven § 16 trådte i kraft den 1. januar 2006. Forbudet mot rene og eventuelt kamuflerte rene pyramidespill - som har eksistert lenge i Norge - ble videreført i lotteriloven § 16 første ledd. Det fremgår av Ot.prp. nr. 97 (2004-2005) at bestemmelsen i lotteriloven § 16 andre ledd tar sikte på en utvidelse av virkeområdet for forbudet på dette området. Det hadde vist seg at forbudet mot pyramidespill var vanskelig å håndheve og enkelt å omgå, særlig ved at enkelte virksomheter hadde visse innslag av reell økonomisk aktivitet, mens det overveiende av omsetningen var knyttet til verving av nye deltakere. Det ble antatt at skadevirkningene for forbrukerne av en del slike pyramidelignende omsetningssystemer kunne være av samme art som for de rene pyramidespillene, og at heller ikke slik virksomhet derfor var beskyttelsesverdig.

Det fremgår av lovforarbeidene at ordlyden i forbudet bevisst er formulert relativt åpent og fleksibelt, slik at det ikke skal være for enkelt å tilpasse omsetningssystemet og omgå forbudet. Det har for eksempel ingen betydning hva slags organisasjonsform som er valgt eller hvilke betegnelser som er valgt for det aktuelle opplegget eller de ulike elementene i dette. Det skal foretas en helhetlig vurdering av virksomhetens reelle innhold, basert på momentene som er angitt i lovteksten. Det er for øvrig uten betydning hva som er motivasjonen eller hensikten for de som står bak eller deltar i virksomheten. Som nevnt ovenfor skal det ikke skje en nærmere vurdering av hvor grovt eller klanderverdig dette anses dersom virksomheten først omfattes av vilkårene som loven oppstiller.

Det fremgår av lovteksten og lovens forarbeider at det er fire kumulative vilkår som må være oppfylt for at virksomheten skal anses som et ulovlig pyramidelignende omsetningssystem:

- omsetningssystemet må ha en pyramidelignende struktur, altså at deltakerne kan oppnå økonomisk gevinst fra deltakere på et lavere nivå,
- deltakerne yter et vederlag for å få delta i omsetningssystemet,
- deltakerne gis mulighet til å oppnå inntekt fra vederlag fra andre deltakers vederlag for å delta, og
- betaling av slik inntekt til deltakerne finansieres særlig / i overveiende grad av inntekter i virksomheten som stammer fra verving av nye deltakere, snarere enn ved salg eller forbruk av produkter.

Rettens vurdering av de nevnte vilkårene omtales nedenfor i punkt 4.4 til 4.7.

4.3 Spørsmålet om samlet vurdering av medlemmer og selgere

I saken her er det etter rettens syn helt avgjørende - for den nærmere vurderingen av de ovennevnte vilkårene - om det for WorldVentures' virksomhet i Norge skal skilles mellom medlemmene og selgerne, og mellom inntektsstrømmene som er knyttet til disse to gruppene.

Dersom medlemmene og avtalen som regulerer medlemskapet i DreamTrips vurderes isolert, er det for eksempel ikke naturlig å si at de deltar i en pyramidelignende struktur, og i egenskap av medlemmer har de heller ikke mulighet til å verve deltakere eller få inntekt fra andres deltakerbetaling. De betaler for medlemskapet, kan benytte medlemsfordelene og deltar for øvrig ikke i omsetningssystemet.

Dersom selgerne - og avtalevilkårene og kompensasjonsplanen som regulerer deres aktivitet - vurderes isolert, er det neppe grunnlag for å si at deres aktivitet er omfattet av forbudet. De er i en pyramidelignende struktur på lik linje med selgere i enhver MLM-virksomhet, men deres inntekt er knyttet til betaling fra medlemmer som kjøper medlemskap fra selgerne eller deres underliggende salgsorganisasjon, og ikke knyttet til inntekt fra rekruttering av nye selgere som skal delta i omsetningssystemet.

Retten er enig med staten i at det i saken her ikke er faktisk grunnlag for å hevde at vurderingen må basere seg på et skille mellom medlemmene og selgerne og mellom inntektsstrømmene som er knyttet til de to gruppene. Rettens utgangspunkt er som nevnt at det skal gjøres en vurdering av virksomhetens reelle innhold i Norge på vedtakstidspunktet og hvordan dette faktisk fungerte. Det har mindre betydning hvordan dette var organisert og oppdelt og hvilke benevelser som er brukt på de ulike delene av aktiviteten.

I brev til Lotteritilsynet den 27. juni 2013 opplyste WorldVentures følgende:

"Når det gjelder det antall personer disse tallene knyttes til, er disse opplyst å være (pr. utgangen av mai): Antall salgsrepresentanter totalt (omfatter både de som er bare salgsrepresentanter og dessuten de som er både salgsrepresentanter og "kunder") utgjør 3539 personer. Antallet som kun er salgsrepresentanter er 73, og antallet som kun er "kunder" er 115."

Retten forstår disse opplysningene slik at minst 95 % av personene i Norge var både selgere og medlemmer. Dette tilsier i seg selv at det ikke kan oppstilles et skille mellom rollene med tanke på en vurdering av virksomhetens reelle innhold. Verken avtalen om medlemskap eller avtalen som selger innebar en rettslig forpliktelse til også å påta seg den andre rollen. Retten mener at dette får mindre betydning i og med at den faktiske situasjonen var at de aktuelle personene i Norge i praksis var både selgere og medlemmer. At det i MLM-virksomhet visstnok er vanlig at en selger også har kjøpt det aktuelle produktet selv, medfører ikke uten videre at det skal skilles mellom rollene når virksomhetens reelle innhold skal vurderes.

Flere andre forhold i saken her underbygger at det ved vurderingen ikke kan skilles mellom rollene eller inntektsstrømmene. Retten forstår det fremviste markedsføringsmaterialet samlet sett slik at oppfordringen om å delta gjelder både medlemskap og det å få en "business opportunity" ved å bli selger. Opplysningene om de to rollene er riktignok gjerne omtalt i egne avsnitt i filmene eller i den skriftlige informasjonen, men samlet sett er ikke retten i tvil om at det her er lagt opp til at personer som rekrutteres skulle ha begge roller samtidig. Også utformingen av avtaleskjema for selgere som ble brukt, må forstås i samme retning. Oppfordringen til å være både selger og medlem er også illustrert av at markedsføringen anvendte slagordet "*Make a living, living*".

Kompensasjonsplanen for selgerne knytter provisjon til eget salg av medlemskap men også til de rekrutterte selgernes salg av medlemskap. Dette systemet innebærer etter hva retten kan se et sterkt økonomisk insentiv til ikke bare å selge medlemskap, men også til å verve personer som både er medlemmer og selgere. Dette underbygger at det i en vurdering av realiteten i dette, ikke kan skilles mellom rollene.

I samme retning trekker ordningen "*Refer 4 pay no more*". Den innebærer kort sagt at et medlem som henviser personer til en selger for å kjøpe medlemskap, opptjener Reward-poeng og slipper å betale løpende medlemsavgift. At medlemmene som henviser i praksis også er selgerne de henviser til, underbygger også at det ikke er noe reelt grunnlag for å skille mellom de to rollene.

Dokumentasjon knyttet til noen gjennomførte DreamTrip-opphold for medlemmer i Norge i 2012 og 2013 viser for øvrig at det på enkelte av disse også har foregått opplæring eller lignende rettet mot selgere, noe som også taler for at det i praksis ikke var et skille mellom rollene som selger og medlem i Norge.

Både medlemsavgifter og RBS-avgifter er etter hva som forstås betalt til samme selskap og samme konto. At dette er blitt splittet opp som egne inntektsposter på inntektssiden i regnskapet, mener retten er av mindre betydning.

Oppsummert mener retten at vurderingen av vilkårene i lotteriloven § 16 andre ledd skal være basert på virksomhetens reelle innhold på vedtakstidspunktet, og at det i den sammenheng ikke er grunnlag for å skille mellom selgernes aktivitet og medlemmenes aktivitet og mellom de inntektsstrømmene som er knyttet til disse to rollene. Retten vurderer i det følgende selgerne og medlemmene samlet som deltakere i virksomheten som ble drevet av WorldVentures i Norge.

4.4 Pyramidelignende omsetningsstruktur

Det er ikke bestridt av WorldVentures at selgerne i Norge isolert sett var organisert i en pyramidestruktur. De kunne bygge opp en salgsorganisasjon under seg og få provisjon av eget salg og av rekrutterte selgeres salg av medlemskap. Dette fremgår også av selskapets egne oversikter over selgere på ulike nivåer og av hvordan kompensasjonsplanen er bygget opp. WorldVentures har imidlertid bestridt at medlemmene er organisert i en slik struktur.

Retten har ovenfor kommet til at det ikke er grunnlag for å operere med et skille mellom rollen som medlem og selger ved vurderingen av vilkårene i lotteriloven § 16 andre ledd. Slik dette fungerte i Norge er derfor rettens vurdering at virksomheten sett under ett hadde en pyramidelignende omsetningsstruktur. Retten understreker at en slik struktur i seg selv ikke er problematisk, så lenge ikke deltakerens eller virksomhetens inntekt i overveiende grad er knyttet til verving av nye deltakere.

4.5 Vederlag for å få deltakerstatus

Det er ikke omstridt at deltakerne – i egenskap av medlemmer – betalte USD 199.99 ved innmelding, og deretter et månedlig beløp på USD 49.98. Deltakerne – i egenskap av selgere – betalte USD 99.99 ved innmelding og deretter et månedlig beløp på USD 10.99. I løpet av første år betalte derfor nesten alle deltakerne totalt USD 970 og i påfølgende år USD 731.

Partene er uenige om deltakernes betaling er å anse som vederlag for å få deltakerstatus i et omsetningssystem. WorldVentures mener at det ikke skjedde betaling for deltakerstatus i et omsetningssystem, men at medlemmene betalte for medlemskapet i DreamTrips med tilhørende fordeler og at selgerne betalte for tilgang til RBS, opplæring, salgsmateriell m.v.

Lovens krav om at det må foreligge deltakerbetaling innebærer ikke at vederlaget uttrykkelig er kategorisert som deltakeravgift, og det er heller ikke et krav at vederlaget skal være av et visst omfang. Også på dette punktet er de reelle forholdene avgjørende. Deltakerbetaling kan også anses å foreligge der et innbetalt vederlag ikke motsvarer verdien av de varer eller tjenester eller andre ytelser som den som betaler mottar fra systemet – med andre ord en overpris. Det kan da konstateres å foreligge indirekte betaling for en status som deltaker.

Retten er i saken her enig med staten i at betalingen som deltakerne gjorde må anses som betaling for å delta i omsetningssystemet. Det må også her gjøres en samlet vurdering av rollene som medlem og selger og vederlaget som er knyttet til disse rollene. Som retten kommer til i punkt 4.7 - om forholdet mellom inntekter fra verving og inntekter fra omsetning av andre ytelser – mener retten at virksomhetens inntekter, som i stor grad besto av de ulike vederlagene fra deltakerne, ikke motsvarte den reelle verdien av medlemskapsfordelene eller tilgangen til RBS. Retten viser her til dette, og mener det er på det rene at deltakernes betaling av medlemsavgifter og RBS-avgifter i alle fall indirekte og i all hovedsak var å anse som betaling for deltakerstatus i omsetningssystemet.

4.6 Mulighet for vederlag ved at andre verves til omsetningssystemet

Retten mener videre at deltakerne ved sin deltakerbetaling fikk mulighet til å oppnå inntekt av andre deltakers innbetaling av deltakerbetaling. Også på dette punkt er rettens utgangspunkt at det ikke kan skilles mellom rollene som medlem og selger og heller ikke mellom inntektene som er knyttet til disse rollene, jf. punkt 4.3 ovenfor.

Deltakerne fikk som selgere mulighet til provisjon beregnet av medlemsavgiften som ble innbetalt av nye deltakere. Samtidig fikk de mulighet til provisjon av salg av medlemskap som ble gjort av selgere som de hadde rekruttert. Siden selgerne i praksis også var medlemmer, og siden de nye medlemmene i praksis også var selgere, og alle betalte medlemsavgift og RBS-avgifter, var realiteten i dette at deltakerne fikk mulighet til inntekter fra at andre ble vervet til omsetningssystemet.

At dette var organisert slik at provisjonen ble beregnet bare av medlemsavgiftdelen av de nye deltakernes vederlag, er etter rettens syn uten betydning ved en vurdering av realiteten i dette. Det avgjørende er at deltakerne fikk mulighet til inntekt knyttet til vederlag fra nye

deltakere som i praksis betalte både for et medlemskap og for en adgang til selv å selge medlemskap og rekruttere nye selgere i omsetningssystemet.

4.7 Forholdet mellom inntekter fra produksalg og inntekt fra verving

For at virksomheten skal bli ansett som et ulovlig pyramidelignende omsetningssystem er det videre et vilkår at de inntektene deltakernes kan oppnå "*særlig skyldes*" inntekt fra verving av nye deltakere, og ikke kommer fra "*salg eller forbruk av varer, tjenester eller andre ytelser*". I lovens forarbeider er dette oppfattet som et krav om at mer enn 50 % av virksomhetens inntekt kommer fra verving av nye deltakere, for at omsetningssystemet skal anses ulovlig.

Et slikt system innebærer at det må skje en stadig vekst i antall nye deltakere som innbetaler deltakeravgift i omsetningssystemet, for å kunne finansiere betaling til deltakere som er over dem i systemet. Et typisk trekk ved rene pyramidespill og ved mange pyramidelignende omsetningssystemer er at de er forutbestemt til å kollapse fordi det på sikt ikke vil være mulig å rekruttere tilstrekkelig med nye deltakere og dermed generere inntekt til å dekke forpliktelser overfor eksisterende deltakere. Når en slik kollaps skjer, taper de sist rekrutterte deltakerne sine innskudd fordi disse har gått med til betaling til deltakere på høyere nivå.

Hvor lang tid et slikt system vil kunne fungere avhenger imidlertid av hvordan det nærmere er innrettet. Dersom en del av inntekten som dekker betaling til deltakere, kommer fra omsetning av produkter og tjenester av reell verdi, kan dette bære seg i lang tid. Det samme gjelder dersom forpliktelsen til å betale til deltakerne er gjort betinget av at den enkelte deltakeren faktisk klarer å generere inntekt ved å verve nye deltakere. Lovens forbudsregel inneholder etter rettens syn ikke et vilkår om at det skal godgjøres at det aktuelle omsetningssystemet kommer til å stanse opp, og i tilfelle på hvilket tidspunkt.

I denne sammenheng har WorldVentures anført at virksomheten var bærekraftig, og at det derfor ikke rammes av bestemmelsen. Det er hevdet at det ikke var nødvendig å rekruttere nye medlemmer for å dekke forpliktelsen til å betale provisjon til selgerne.

Regnskapstallene globalt viser at innbetaling av medlemsavgifter i 2013, 2014 og 2015 lå på nær det dobbelte av utbetalt provisjon til selgerne, og at utbetalt provisjon var omtrent 30 % av den samlede salgsinntekten. Det er videre vist til at det uansett er en avtalt cap på selgerens provisjon, og til at selgerens provisjon forholdsmessig reduseres dersom et medlem slutter og ikke lenger betaler medlemsavgift.

Slik retten forstår de fremlagte regnskapstallene, var den globale virksomheten bærekraftig i den forstand at innbetalte medlemsavgifter klart overstiger utbetalte provisjoner til selgerne. Retten kan imidlertid ikke se at dette er avgjørende for vurderingen i denne

saken. Det sentrale spørsmålet er om virksomhetens inntekter i Norge – i all hovedsak deltakernes betaling av medlemsavgifter og RBS-avgifter – i hovedsak faktisk er å anse som inntekt fra verving og ikke fra salg eller forbruk av produkter, jf. lotteriloven § 16 andre ledd. Både lovens forarbeider og uttalelser fra EU-domstolen i *4finance* viser at det er virksomhetens inntekter fra forbruk og salg av produkter – "*effektive economic activity*" – som er relevant ved avgjørelsen av om virksomheten er bærekraftig. At virksomheten kan bære seg dersom det her også regnes med rene pengeinnskudd fra deltakerne – "*economic contribution of its participants*" – innebærer ikke at virksomheten kan anses bærekraftig i denne sammenheng. Dersom slik inntekt skulle regnes med, ville ikke en gang en ren vervingsfinansiert virksomhet kunne rammes av forbudet.

Slik retten forstår partene, ligger altså den reelle uenigheten i hvorvidt og eventuelt i hvilken grad inntektene fra medlemsavgiftene og RBS-avgiftene i realiteten må anses som inntekter knyttet til verving og ikke til salg eller forbruk av varer, tjenester eller andre ytelser. Etter det retten kan se, er det i denne saken på det rene at dersom disse inntektene i sin helhet eller i all hovedsak anses som inntekter knyttet til verving og ikke salg eller forbruk av produkter, slik Lotterinemnda la til grunn, er virksomheten omfattet av det aktuelle vilkåret i lotteriloven § 16 andre ledd.

Retten skal altså ta stilling til om mer enn halvparten av WorldVentures' inntekter knyttet til Norge på vedtakstidspunktet stammet fra deltakerbetaling. Når det gjelder den del av virksomhetens inntekter som er medlemsavgifter og RBS-avgifter, ser retten det slik at i den grad deltakerne ikke har mottatt en motytelse for det innbetalte, må overprisen anses som deltakerbetaling.

Retten er på dette punktet enig med staten i at det ved vurderingen av overpris må stå sentralt om deltakerne i Norge som motytelse faktisk mottok eller forbrukte varer, tjenester eller andre ytelser. Også det å ha en rettighet til å benytte en ytelse kan ha en verdi, men ved den nærmere vurderingen av den reelle verdien av dette, er retten enig med staten i at den faktiske benyttelsen av den aktuelle tjenesten må stå sentralt. Retten mener at både formuleringen av vilkåret i lovteksten og i Annex I, uttalelser i lovforarbeidene og i straffesaken i Rt-2009-1601, viser at det er hva deltakerne faktisk mottar og benytter av motytelser som må være avgjørende ved vurderingen. I samme retning trekker uttalelser fra EU-domstolen og Generaladvokaten i saken *4finance*. Retten antar for øvrig at det i praksis ville være nær umulig å anvende det aktuelle vilkåret i lovens forbud, dersom ikke verdien av det deltakerne faktisk mottar som motytelse, normalt skulle være avgjørende for denne vurderingen.

På denne bakgrunn har retten vurdert de faktiske opplysningene som foreligger om situasjonen i WorldVentures' virksomhet i Norge forut for vedtaket.

Etter bevisførselen slutter retten seg til vurderingen i Lotterinemndas vedtak, hvor det fremgår at nemnda sa seg enig i Lotteritilsynets vurdering i vedtaket og i tilsynsrapporten. Heller ikke for retten foreligger det bevis som gir grunnlag for å anta annet enn at virksomhetens inntekt i Norge – som så ble benyttet til betaling av provisjon til deltakere - i sterkt overveiende grad var knyttet til deltakerinnbetaling, og ikke til forbruk eller salg av varer, tjenester eller andre ytelser.

Som nevnt ovenfor i punkt 4.4, betalte nesten alle deltakerne det første året totalt USD 970 og i eventuelle påfølgende år USD 731 – som medlemsavgifter og RBS-avgifter. Retten har vurdert om og i hvilken grad det i Norge forelå en motytelse for disse innbetalingene, eller om det foreligger en overpris som i så fall må anses som inntekt fra deltakeravgift.

Når det gjelder verdien av medlemskapet i DreamTrips, tar retten utgangspunkt i at dette i begrenset grad ga direkte rett til å motta tjenester eller andre produkter. Medlemskapet ga medlemmene adgang til å kjøpe reiseopphold som var satt sammen av WorldVentures. Det er opplyst av WorldVentures, og også lagt til grunn av staten, at reiseoppholdene ble solgt med en rabatt på 20 – 45 %, sammenlignet med tilsvarende reiseopphold som kunne kjøpes i markedet. I tillegg ga medlemskapet rett til å anvende en concierge-tjeneste og et Online Travel Agency – enten i forbindelse med reiser eller for øvrig – og medlemmene opptjente reward-poeng som kunne brukes som delbetaling for kjøp av reiseopphold.

Retten vurderer først verdien av adgangen til å kjøpe rabatterte reiseopphold. Det fremgikk av WorldVentures' opplysninger at total omsetning i Norge i 2012 var om lag 3,5 millioner USD og 3,2 millioner USD i 2013. Provisjon til selgere var 1,1 millioner USD i 2012 og 1,9 millioner USD i 2013. Booking av reiseopphold til nordmenn utgjorde brutto USD 209 000 i 2012 og USD 217 000 i 2013, det vil si i området 5-7 % av omsetningen disse årene, mens det øvrige i hovedsak var innbetalinger fra deltakerne.

Ifølge WorldVentures' opplysninger var det gjennomsnittlige medlemstallet i Norge omtrent 2900 i 2012 og 3400 i 2013. Det er da ikke hensyntatt at det også var en kontinuerlig utskifting av medlemmer, slik at et betydelig større antall personer faktisk var innom som medlemmer i disse årene. Gjennomsnittsdeltakerens kjøp av reiseopphold var derfor et svært lite beløp når det sammenholdes med hans innbetaling av medlemsavgift. Den motytelsen som medlemmene fikk knyttet til dette elementet i medlemskapet – altså retten til å kjøpe reiseopphold – ligger etter rettens syn i verdien av rabatten. Basert på WorldVentures' opplysninger om rabattens størrelse, er det for retten på det rene at denne motytelsens verdi var godt under 5 % av det vedkommende betalte for å være medlem. Det er for retten noe uklart om Lotterinemnda og Lotteritilsynet i sin beregning viser til verdien av rabatten eller verdien av bookede reiseopphold. Uansett betraktningssåte er rettens syn at Lotterinemndas vurdering om at motytelsen knyttet til adgangen til å kjøpe reiseopphold hadde forsvinnende liten reell verdi for den gjennomsnittlige deltakeren, var korrekt.

Retten er videre enig med staten i at verdien av reward-poeng i liten grad er dokumentert. Etter det retten forstår ble dette innført fra sommeren 2014. Det innebar at medlemsavgift og betaling for reiseopphold m.v. ga opptjening av bonuspoeng som kunne brukes som delbetaling ved senere kjøp av reiseopphold. Etter bevisførselen oppfatter retten det slik at bruken av dette hos medlemmene i Norge var svært begrenset. Bruken av fordelen var også knyttet til kjøp av reiseopphold, noe som skjedde i svært liten grad sammenlignet med total omsetning. Den eksakte verdien av denne motytelsen er derfor vanskelig anslå, men det synes klart at dette uansett ikke kan ha hatt et slikt omfang at det kan ha avgjørende betydning for vurderingen i denne saken.

Når det gjelder verdien av Online Travel Agency, mener retten det ikke foreligger et faktisk grunnlag for å si at dette var en motytelse til medlemmene av særlig reell verdi. Det er opplyst at portalen ga mulighet til å kjøpe reiser m.v. med en prisgaranti, men det er for retten lite belyst hva som var faktisk bruk av dette og hvilken verdi en slik garanti eventuelt genererte for medlemmer i Norge. OTA er et nettsted med tilknytning til WorldVentures og DreamTrips som nok gir medlemmene mulighet til en enkel og praktisk planlegging av reisen, framfor å måtte søke etter slike tilleggstjenester andre steder. Medlemmene kan også bruke OTA i forbindelse med andre reiser enn DreamTrips. Retten kan imidlertid vanskelig se at det er dokumentert at dette representerte en motytelse til medlemmene i Norge med en slik verdi som får betydning for vurderingen i denne saken.

Retten mener at fordelen ved at medlemmene kunne bruke concierge-tjenesten, enten i forbindelse med et reiseopphold eller ellers, ikke er dokumentert å ha en reell verdi av betydning. Etter bevisførselen legger retten til grunn at bruken av tjenesten var beskjedent, og særlig utenfor USA. Retten er enig med staten i at det ikke er ført bevis for at den faktiske bruken av dette eller muligheten til å bruke tjenesten, har en verdi som kan tillegges nevneverdig vekt ved vurderingen.

Det er for øvrig heller ikke dokumentasjon i saken som kan godtgjøre at selve medlemskapet for øvrig hadde en slik kvalitet eller et slikt innhold at det kan tillegges en reell verdi i denne sammenheng.

Når det særlig gjelder den andelen innbetalingen som er kalt RBS-avgift, mener retten at det heller ikke her er dokumentert å foreligge en motytelse av særlig betydning, slik at også dette i all hovedsak må anses som inntekt fra verving av deltakere i omsetning. Retten er her enig med staten i at det ikke foreligger dokumentasjon som viser at deltakerne mottok i form av markedsføringsmateriell, opplæring, tilgang til nettsted m.v for å kunne drive som selgere, kan anses som en motytelse som i tilsvar mer en svært liten del av innbetalt RBS-avgift.

Rettens konklusjon er etter dette at lovens vilkår om at virksomhetens inntekt i overveiende grad må stamme fra verving av deltakere i omsetningssystemet og ikke fra forbruk eller salg av varer, tjenester eller andre ytelser, klart er oppfylt i denne saken.

På bakgrunn av hva som er nevnt i punkt 4.3 til 4.7 er rettens vurdering etter dette at WorldVentures' virksomhet i Norge på vedtakstidspunktet var et pyramidelignende omsetningssystem som var i strid med forbudet i lotteriloven § 16 andre ledd, slik Lotterinemnda har lagt til grunn. Retten vil her tilføye at også salg av reiseoppholdene DreamTrips inngår som en integrert del av det omsetningssystemet som retten har vurdert, slik at også dette elementet er omfattet av forbudet, slik også Lotterinemnda har lagt til grunn. Salg av andre produkter enn dette er ikke omfattet av forbudet.

4.8 Saksbehandlingsfeil

WorldVentures har anført at Lotterinemndas vedtak – og dens vurdering om at virksomheten var omfattet av forbudet i lotteriloven § 16 andre ledd - uansett lider av saksbehandlingsfeil som innebærer at det må settes til side som ugyldig, jf. forvaltningsloven § 41. Det er vist til at myndighetene ikke oppfylte sin plikt til å opplyse saken før vedtak treffes og at vedtaket ikke var tilstrekkelig begrunnet, jf. forvaltningsloven § 17 og § 25.

Disse anførselene kan ikke føre fram. Som nevnt ovenfor, har domstolene kompetanse til å prøve alle sider av vedtaket, for så vidt gjelder forbudet i lotteriloven § 16 andre ledd. Retten har ovenfor vurdert dette spørsmålet, basert på det materialet som er blitt presentert for retten, og har kommet til samme konklusjon som Lotterinemnda. Det er da ikke grunnlag for å sette vedtaket til side på grunn av eventuelle saksbehandlingsfeil av den art som her er påberopt, jf. for eksempel Rt-2013-258 og Rt-1969-1053.

Retten vil likevel tilføye at det ikke kan ses å foreligge slike saksbehandlingsfeil. Lotterinemnda har enten uttrykkelig, eller ved å slutte seg til Lotteritilsynets tidligere vurderinger, tatt stilling til anførselene fra WorldVentures under forvaltningsprosessen. Etter det retten kan se er de aktuelle vilkårene i loven gjennomgått og drøftet og det er beskrevet hvilke faktiske forhold som var relevante for vurderingen og konklusjonen. Etter rettens syn er det heller ikke påvist at saken var mangelfullt opplyst av myndighetene før vedtaket. Det ble innhentet opplysninger om virksomheten i Norge fra WorldVentures i en slik utstrekning som var nødvendig for vurdere saken. Det har her også vekt at den private parten er en stor og profesjonell aktør som hadde en lovpålagt plikt til å dokumentere hva inntekten i Norge var knyttet til og som for øvrig var i stand til å forstå hva som var relevant å fremskaffe av opplysninger og dokumentasjon.

WorldVentures mener også det var en saksbehandlingsfeil at myndighetene ikke tok stilling til begjæringen om omgjøring i forbindelse med at det ble sendt søksmålsvarsel. Saken her gjelder gyldigheten av Lotterinemndas vedtak og ikke en etterfølgende beslutning om ikke å vurdere omgjøring. En eventuell feil knyttet til behandlingen av begjæringen om omgjøring er derfor uansett uten betydning for kravet i saken her.

4.9 Vilkårlig eller sterkt urimelig vedtak

WorldVentures har anført at vedtaket om opphør av virksomheten i medhold av lotteriloven § 14 a uansett skal oppheves "*helt eller delvis*" selv om virksomheten er ulovlig i medhold av lotteriloven § 16 andre ledd. Det er vist til at lotteriloven § 14 a er en "kan"-bestemmelse og at myndighetenes valg av tiltak i dette tilfellet var svært inngripende. Andre tiltak som påbud om retting kunne vært forsøkt, eventuelt kunne forholdet vært korrigert gjennom bedre veiledning.

Retten forstår anførselen slik at myndighetenes vedtak om å gi pålegg om opphør, skal anses ugyldig fordi dette må anses som vilkårlig eller sterkt urimelig og dermed omfattet av de ulovfestede reglene om ugyldighet på grunn av myndighetsmisbruk.

Anførselen fører ikke fram. Etter bevisførselen kan det ikke ses å være godtgjort at pålegget om opphør av den virksomheten som ble ansett ulovlig i medhold av lotteriloven § 14 a, var basert på en vilkårlig vurdering eller at dette fremstår som kvalifisert urimelig. Myndighetenes nærmere vurdering av om det var hensiktsmessig først å forsøke et mindre inngripende tiltak som å rette, kan ikke domstolene overprøve. Retten vil likevel påpeke at retting i medhold av lotteriloven § 14 a kan synes som et mindre aktuelt tiltak når et helt omsetningssystem er omfattet av lotteriloven § 16, sammenlignet med en situasjon der det foreligger mer begrensede brudd på loven.

4.10 Konklusjon

Retten har ovenfor kommet til at Lotterinemndas vedtak ikke på noe grunnlag kan settes til side som ugyldig, slik at staten frifinnes.

5 Sakskostnader

Staten ved Kulturdepartementet har vunnet saken fullt ut, og har som utgangspunkt krav på dekning av sine sakskostnader fra WorldVentures, jf. tvisteloven § 20-2 (1) og (2). Retten kan ikke se at det i dette tilfellet – etter bestemmelsens tredje ledd – foreligger tungtveiende grunner som tilsier at det gjøres unntak fra hovedregelen om at tapende part

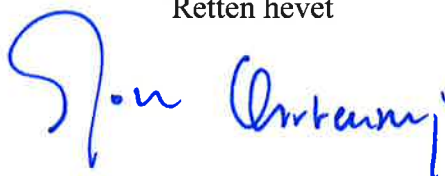
må dekke sakskostnadene fullt ut. De spørsmål som for retten har vært avgjørende for den faktiske og rettslige bedømmelsen og for resultatet, har ikke fremstått som særlig tvilsomme. At et vedtak om forbud mot virksomhet i strid med lotteriloven § 16 andre ledd, ikke kan ses å ha vært prøvd rettslig etter lovendringen, er heller ikke en omstendighet som er tilstrekkelig til å gjøre unntak fra ansvaret for motpartens sakskostnader.

Staten har i endelig sakskostnadsoppgave den 5. september 2016 krevd dekket 327 370 kroner, som omfatter salær til prosessfullmektigen, utgifter til vitner og noe kopiering. Retten mener at statens krav kan legges til grunn som rimelige og nødvendige utgifter – gitt sakens art og omfang og hovedforhandlingens varighet - jf. tvisteloven § 20-5. WorldVentures dømmes til å betale staten det nevnte beløpet.

DOMSSLUTNING

- 1 Staten ved Kulturdepartementet frifinnes.
- 2 WorldVentures Marketing, LLC betaler sakskostnader på 327 370 – trehundreogtjuesjatusentrehundreogsytti – kroner til staten ved Kulturdepartementet innen to uker etter at dommen er forkynt.

Retten hevet

Jon Østensvig

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten. Ankefristen avbrytes av rettsferien. Rettsferie er følgende: Rettsferiene varer fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag, fra og med 1. juli til og med 15. august og fra og med 24. desember til og med 3. januar, jf. domstoloven § 140.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankedomstolen
 - navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
 - hvilken avgjørelse som ankes
 - om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
 - det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
 - de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
 - den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
 - de bevisene som vil bli ført
 - grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
 - den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken
-

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.
